

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТЕФАНИКА

Навчально-науковий юридичний інститут

**Кафедра конституційного, міжнародного
та адміністративного права**

ЗІНИЧ ЛЮБОМИР ВАСИЛЬОВИЧ

**ВІЙСЬКОВА ТА АЛТЕРНАТИВНА (НЕВІЙСЬКОВА) СЛУЖБА В
УКРАЇНІ**

**методичні вказівки для самостійної роботи студентів магістратури 1-го
року денної форми навчання**

м. Івано-Франківськ, 2023

Затверджено на засіданні кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права Навчально-наукового юридичного інституту
Протокол №1 від 27 січня 2023 р.

Затверджено на засіданні на Науково-методичної ради Навчально-наукового юридичного інституту
Протокол №__ від «__» _____ 2023 р.

Зінич Л.В. Військова та альтернативна (невійськова) служба: *методичні вказівки для самостійної роботи студентів магістратури денної форми навчання*. Івано-Франківськ: Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. 13 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника і призначені для підготовки до самостійної роботи.

В посібнику викладені: завдання для самостійної роботи, які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, контрольні питання для перевірки знань. До кожної теми поданий перелік літератури, а також розширений перелік нормативно-правових актів, які регулюють відповідний вид відносин станом на 31.01.2023 р.

Посібник призначений для студентів, аспірантів, викладачів.

© Зінич Л.В., 2023

© ПНУ ім. В. Стефаника, 2023

ВСТУП

Вивчення і засвоєння навчальної дисципліни «Військова та альтернативна (невійськова) служба в Україні» є складовою частиною спеціальної підготовки студентів-магістрів спеціальності «Право».

Навчальна дисципліна «Військова та альтернативна (невійськова) служба в Україні» має метою долучитись до підготовки фахівців з військового права та передбачає опанування студентами – магістрантами:

- теоретичних основ організації та діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань;
- теоретичних основ конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України;
- загальних засад проходження в Україні військової служби;
- теоретичних основ підготовки громадян України до військової служби;
- теоретичних основ приписки громадян України до призовних дільниць;
- теоретичних основ та особливості прийняття на військову службу та проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства;
- загальних засад проходженням альтернативної (невійськової) служби;
- засад щодо правового і соціального захисту громадян України, які виконують конституційний обов'язок щодо захисту вітчизни.

Оволодіння знаннями відбувається у формі лекцій, практичних занять, індивідуальних і групових консультацій для студентів, виконання самостійних завдань, а також науково-дослідної роботи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Військова та альтернативна (невійськова) служба в Україні» студенти повинні:

- **знати** предмет та систему курсу військової служба, поняття та напрями організаційної діяльності Збройних Сил України, характеристику і зміст військово-адміністративних правовідносин, поняття та роль військового законодавства у розбудові Збройних Сил України, напрями розвитку військової адміністрації як науки і навчальної дисципліни, принципи забезпечення національної безпеки України, основні напрями державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, зміст та

особливості військового будівництва як галузі державної діяльності, поняття, систему і загальну характеристику організаційно-правових засобів забезпечення законності у Збройних Силах України;

- **вміти** використовувати отримані знання у практичній діяльності; вільно орієнтуватися в системі нормативно-правових актів, якими регламентуються відносини у військовій сфері; аналізувати і коментувати відповідні нормативні положення; прогнозувати напрями здійснення реформ у зазначеній сфері; користуватися сучасною науковою і спеціальною літературою, електронними юридичними базами даних, іншими інформаційними джерелами.

Завдання для самостійної роботи з навчальної дисципліни «Військова та альтернативна (невійськова) служба в Україні» розроблені відповідно до програми і навчального плану дисципліни.

Завдання самостійної роботи у вищому навчальному закладі - навчити студентів: творчо і самостійно працювати; планувати особисту стратегію навчання; раціонально організовувати свій час; працювати з комп'ютером; опрацьовувати літературні джерела; виконувати дослідницьку роботу, аналізувати та інтерпретувати результати наукових досліджень тощо.

Рекомендації щодо організації самостійної та індивідуальної роботи полягають у наступному:

- По-перше, міцні знання закріплюються в пам'яті при багаторазовому повторенні, тому необхідно систематично і планомірно вивчати навчальний курс у повному обсязі, а перед модулем (іспитом) тільки освіжити матеріал у пам'яті, привести його в систему.
- По-друге, організація самостійної роботи ґрунтується на попередніх (базових) знаннях.
- По-третє, для раціоналізації використання часу доцільно проводити його аналіз і виявляти раціональність тих чи інших витрат. Рекомендується така орієнтовна структура використання часу протягом доби для студентів: аудиторна робота - 8 год., самостійна й індивідуальна робота - 4 год., вільний час - 4 год., сон — 8 год. Періодично (погодинно) необхідно робити невеликі перерви (5-10 хв.). Найкращий відпочинок - фізично активний. Щоденний відпочинок (не менше однієї години на добу) - найкраще проводити на свіжому повітрі.

Самостійна робота дозволяє студентам ефективно відпрацьовувати професійні вміння та навички. Така робота повинна бути індивідуальною з

врахуванням рівня творчих можливостей студентів, їх навчальних здобутків, інтересів, потреб, навчальної активності тощо.

ТЕМА 1. ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТА АЛЬТЕРНАТИВНОЇ (НЕВІЙСЬКОВОЇ) СЛУЖБИ

Студенти повинні вивчити те, що основними нормативно-правовими актами у сфері військової та альтернативної (невійськової) служби є Конституція України, Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу», Закон України «Про альтернативну (невійськову) службу», Укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та Міністерства оборони України.

На студента покладається завдання вивчити основні законодавчі акти з питань військової та альтернативної (невійськової) служби в Україні, органи, які здійснюють управління військовими формуваннями, повноваження органів, що здійснюють безпосереднє військове управління, поняття та зміст правовідносин у військовій сфері.

Питання для самопідготовки:

1. Військова сфера як предмет правового регулювання.
2. Методи права військової сфери.
3. Система та джерела права військової сфери.
4. Суб'єкти права військової сфери.
5. Класифікація суб'єктів права військової сфери.
6. Поняття та структура військових правовідносин.
7. Зміст військових правовідносин.

Практичне завдання:

1. Які особливості права військової сфери?
2. Як співвідносить законодавство військової сфери та військове право?
3. Перелічіть законодавчі акти з питань виконання службово-бойових завдань?

Література та нормативно-правові акти (до теми №1):

2-3, 9, 11-16.

ТЕМА 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ТА ІНШИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАННЯХ

Законність є правовою основою правопорядку та військової дисципліни. «Військова дисципліна – це бездоганне і неухильне дотримання всіма військовослужбовцями порядку і правил встановлених військовими статутами та іншим законодавством України. Військова дисципліна ґрунтується на усвідомленні військовослужбовцями свого військового обов'язку, відповідальності за захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, на їх вірності Військовій присязі».

На основі вивчення матеріалу семінарського заняття студенти повинні вивчити що таке законність у Збройних Силах України, її основні принципи та гарантії, форми забезпечення, контроль за діяльністю військових формувань, звернення та скарги військовослужбовців, порядок застосування примусових заходів до військовослужбовців.

Питання для самопідготовки:

1. Правова основа забезпечення законності у Збройних Силах України
2. Засади діяльності Збройних Сил України
3. Органи, які здійснюють забезпечення законності у Збройних Силах України.
4. Повноваження органів, які здійснюють забезпечення законності.
5. Застосування примусових заходів до військовослужбовців.
6. Нагляд за діяльністю військових формувань.

Практичне завдання:

1. Назвіть основні складові забезпечення законності у Збройних силах України.
2. Перерахуйте види гарантій законності.
3. Які є форми забезпечення законності?

Література та нормативно-правові акти (до теми №2):

2-3,5, 9, 11-16.

ТЕМА 3. ВІЙСЬКОВИЙ ОБОВ'ЯЗОК В УКРАЇНІ. КОМПЛЕКТУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ОСОБОВИМ СКЛАДОМ

Військовий обов'язок, військова повинність - встановлений законом обов'язок населення нести військову службу у збройних силах своєї країни. Вимога розпочати таку службу називається призовом. Зазвичай призову підлягають громадяни даної держави чоловічої статі, які досягли певного встановленого законом віку, який називається призовним віком. Від призваного вимагається прослужити у війську протягом певного встановленого законом строку (зазвичай від кількох місяців до 3 років), а в разі оголошення мобілізації — повторно приєднатися до війська або продовжувати службу після закінчення цього строку.

Необхідно вивчити, що таке військовий обов'язок, виконання військового обов'язку, порядок приписки громадян до призовної дільниці, підстави для відстрочки та звільнення від призову на військову службу.

Питання для самопідготовки:

1. Підготовка громадян до військової служби.
2. Повноваження призовної комісії
3. Порядок прийняття на військову службу за контрактом.

Практичне завдання:

1. Перелічіть види військової служби?
2. Які завдання приписки?
3. Порядок комплектування Збройних сил України на військову службу за контрактом.

Література та нормативно-правові акти (до теми №3):

2-3, 9, 11-20.

ТЕМА 4. ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УКРАЇНІ І ПОРЯДОК ЇЇ ПРОХОДЖЕННЯ

Військова служба в Україні організується з дотриманням конституційної вимоги про відокремлення церкви і релігійних організацій від держави. Організація підготовки та проведення призову громадян України на строкову військову службу здійснюється міськими (районними) державними адміністраціями (виконавчими органами міських рад) у взаємодії з міськими (районними) військовими комісаріатами.

У процесі вивчення цієї теми студенти повинні оволодіти знання щодо поняття військової служби її проходження як солдатами, сержантами і старшинами, так і особами офіцерського складу, проходження військової служби в резерві і запасі, особливості проходження служби іноземцями та особами без громадянства.

Питання для самопідготовки:

1. Правовий статус військовослужбовців Збройних Сил України
2. Особливості проходження військової служби іноземцями.
2. Права військовослужбовців під час проходження військової служби.
3. Підстави звільнення з військової служби.

Практичне завдання:

1. Назвіть види військової служби.
2. Яким нормативно-правовим актом визначаються строки проведення призову на строкову військову службу на наступний рік?
3. Які обов'язки призовників після набрання чинності Указом Президента про проведення чергового призову?

Література та нормативно-правові акти (до теми №4):

2-3, 9, 11-21.

ТЕМА 5. АЛЬТЕРНАТИВНА (НЕВІЙСЬКОВА) СЛУЖБА ТА ПОРЯДОК ЇЇ ПРОХОДЖЕННЯ

Відповідно до статті 2 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» право на альтернативну службу мають громадяни, виконання військового обов'язку якими суперечить їх релігійним переконанням і які належать до діючих згідно з законодавством України релігійних організацій, врівнення яких не допускає користування зброєю. Перелік таких релігійних організацій затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10.11.1999р. № 2066 «Про затвердження нормативно-правових актів щодо застосування Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу».

Порядок направлення та проходження альтернативної служби регулюється Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про

альтернативну (невійськову) службу» та Положенням про порядок проходження альтернативної (невійськової) служби, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 10.11.99. № 2066.

Студентам потрібно вивчити порядок направлення на альтернативну невійськову службу та порядок її проходження, особливості припинення альтернативної (невійськової) служби.

Питання для самопідготовки:

1. Права громадян, які проходять альтернативну службу.
2. Реалізація права на альтернативну службу під час мобілізації.
3. Припинення альтернативної (невійськової) служби.
4. Контроль за проходженням альтернативної (невійськової) служби.

Практичне завдання:

1. Яким нормативно-правовим актом врегульовані відносини між громадянином і підприємством де він проходить альтернативну службу?
2. Який строк альтернативної служби?
3. Назвіть перелік релігійних організацій, віровчення яких не допускає користуватися зброєю?

Література та нормативно-правові акти (до теми №5):

2-3, 9, 11-16, 21.

ТЕМА 6. ПІЛЬГИ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ ТА ІНШИМ ГРОМАДЯНАМ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ ВІЙСЬКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ

Основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців визначені Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Військовослужбовці та члени їх сімей, які мають право на пільги, гарантії та компенсації відповідно до цього Закону, користуються пільгами, гарантіями та компенсаціями, встановленими для громадян України законами та іншими нормативно-правовими актами, а також рішеннями органів місцевого самоврядування.

Якщо такі особи одночасно мають право на отримання однієї і тієї ж пільги, гарантії чи компенсації з кількох підстав, то їм надається за їх вибором пільга, гарантія чи компенсація тільки з однієї підстави, крім випадків, передбачених законами.

Студенти повинні оволодіти знаннями щодо поняття та значення пільг для військовослужбовців та членів їх сімей, знати коло осіб, які користуються правами на пільги у зв'язку з виконанням військового обов'язку, здійснювати класифікацію пільг та знати гарантії реалізації прав на пільги. Крім того студенти повинні вивчити правову основу пенсійного забезпечення військовослужбовців.

Питання для самопідготовки:

1. Гарантії правового і соціального захисту громадян України, які проходять службу у Збройних Силах України.
2. Соціальні гарантії прав членів сімей військовослужбовців.
3. Поняття та сутність соціального захисту військовослужбовців

Практичне завдання:

1. Що входить до поняття «система соціального захисту».
2. Назвіть умови призначення пенсії по інвалідності.
3. Дайте визначення поняття «соціальний захист».

Література та нормативно-правові акти (до теми №6):

1-3, 5, 8-9, 10-16, 21.

Література:

1. Островський С. О. Особливості взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : матеріали Всеукраїнського форуму «Права людини та публічне врядування», Чернівці, 15 березня 2018 р. Чернівці : Технодрук, 2018. С. 139-143.

2. Вернигора В.В. Зарубіжний досвід правового регулювання військово-службових відносин під час особливого періоду. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Випуск 4 (19). С. 43-48.

3. Вернигора В.В. Адміністративно-правова відповідальність військовослужбовців під час особливого періоду: поняття, ознаки,

особливості. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: юридичні науки. 2017. Випуск 2. Том 3. С. 8-11

4. Кузьменко О.В., Островський С.О. Особливості організації взаємодії Національної гвардії України з правоохоронними орган // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 27. С. 18-21.

5. Кхасраві Омід Зерар. Адміністративно правове регулювання внутрішніх переміщень населення в умовах проведення військових операцій (на прикладі України та Іраку): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2017. 226 с.

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Верховна Рада України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Закон України «Про військовий обов’язок і військову службу» від 25 березня 1992 року №2232-ХІІ ;

3. Закон України «Про оборону» від 06.12.1991 № 1932-ХІІ;

4. Закон України «Про Збройні Сили України» від 06.12.1991 № 1934-ХІІ (в редакції Закону № 2019-ІІІ від 05.10.2000);

14. Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 № 3543-ХІІ (в редакції Закону № 2435-ІV від 02.03.2005);

15. Закон України «Про альтернативну (невійськову) службу» від 12 грудня 1991 року №1975-ХІІ.

16. Указ Президента України Про Концепцію переходу Збройних Сил України до комплектування військовослужбовцями контрактної служби на період до 2015 р.: указ Президента України від 07.04.2001 р. № 239/2001 // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 15. – Ст. 644.

17. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2013 року «Про Державну комплексну програму реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року»: Указ Президента України від 02.09.2013 р. № 479/2013

18. Про затвердження Положення про підготовку і проведення призову громадян України на строкову військову службу та прийняття призовників на військову службу за контрактом: постанова Кабінету Міністрів України від 21.03.2002 р. № 352 // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 13. – Ст. 656.

19. Про затвердження Положення про військові комісаріати: постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2013 р. № 389

20. Про Положення про проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без [...] Президент України; Указ, Положення, Форма типового документа від 10.06.2016 р. № 248/2016.

21. Про затвердження нормативно-правових актів щодо застосування Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» Кабінет Міністрів України; Постанова від 10.11.1999 р. № 2066.

Інформаційні ресурси:

22. Верховна Рада України <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>

23. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/control/>

24. Президент України <http://www.president.gov.ua/>

25. Міністерство оборони України <http://www.mil.gov.ua/>

26. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rnbo.gov.ua/>

27. Івано-Франківська обласна державна адміністрація <http://www.if.gov.ua/>